

IDEAL szolgáltatását. Az illetékes rektorhelyettesek és könyvtárigazgatók részvételével konferenciát hívtak össze, amelyen elhatározták, hogy az elektronikus forrásokat az ULAKNET-en keresztül juttatják el a hallgatókhoz és az oktatókhoz, és létrehoznak egy tanácsadó szakértői testületet más konzorciumok tanulmányozására, valamint a török konzorcium technikai, anyagi és szervezeti feltételeinek elemzésére. Elektronikus vitafórumot nyitottak a témáról.

Az ULAKBİM 1998-ban létrehozta az elektronikus információszolgáltatások infrastruktúráját, nem sikerült azonban előteremteni a konzorcium kezdőtőkéjét (kb. 10 millió dollárt). A SilverPlatter ERL adatbázisainak és az ISI Web of Science adatbázisának tesztperiódusára csak 1999-ben került sor. Ekkorra nyilvánvalóvá vált, hogy az ULAKBİM nem lesz a konzorcium főszerzője. Végül az egyetemi könyvtárak kezdeményezésére létrejött az ANKOS konzorcium, amely 1999-ben kedvező szerződéseket kötött az IDEAL, az EBSCOHost, illetve a MathSciNet, majd 2000-ben a Web of Science használatára. Ez a formális alapszerződés

nélkül működő konzorcium további adatbázisok előfizetéséről tárgyal.

Az informálisan működő konzorciummal kapcsolatban számos problémát kell majd megoldani: fejleszteni kell az együttműködés és a közös projektek lebonyolításának kultúráját; erősíteni kell az együttműködés iránti elkötelezettséget, a kölcsönös megértést, a konszenzusteremtés készségét, a türelmet; javítani kell a tervezési, szervezési és adminisztrációs készségeket; gyarapítani kell az ismereteket; nehéz az emberi és anyagi erőforrásokat megteremteni, és a közös gondolkodást elérni. Az egyenként nehéz helyzetben lévő török egyetemi könyvtárak számára életbevágó ezeknek a nehézségeknek a megoldása. Csak így remélhetik, hogy az elektronikus információszolgáltatások hatékony közvetítői lehetnek.

/TONTA, Yasar: Collection development of electronic information resources in Turkish university libraries. = Library Collections, Acquisitions, & Technical Services, 25. köt. 2001. p. 291–298./

(Orbán Éva)

Az internetportálok ereje

Mit nevezünk portálnak?

Az internetportál olyan webhely, amely belépési pontként szolgál az internethez, és értéknövelt szolgáltatásokat kínál, így útmutatókat, keresési segédleteket, híreket és ugrópontokat hasonló témával foglalkozó webhelyekhez. Ezeknek a portáloknak jelentős szerepük van az internethez való hozzáférés szervezésében, a hozzáférés módjának szerkesztésében mindazok számára, akik használják a webet, tehát potenciális ügyfelek, webhasználók, állampolgárok, felhasználói csoportok tagjai stb. számára. Az internetportál virtuális könyvtári tájékoztató szolgáltatnak tekinthető, amely a weben szörfölőket segíti a kívánt célinformációk eléréséhez. Ez a megfogalmazás megfelel a *portál* szó értelmező szótári definíciójának, mint ajtó, bejárat vagy kapu, mégpedig egy impozáns megjelenésű épülethez, pl. egy palotához. Mint minden bejárat esetében a használónak vonzódnia kell a megpillantott épülethez, majd képesnek kell lennie a bejárat megtalálására, és amint belépett a díszes kapun az épületbe, ott ki kell magát ismer-
nie. A különböző látogatók más-más helyiségeket

kivánnak felkeresni az épületben, és azok a látogatók, akik azonos helyiségekbe szeretnének eljutni, ezeket különféle utakon érhetik el.

A portálok egy sereg értéknövelt szolgáltatást is kínálnak, hogy ezzel is biztassák felkeresésükre a használókat. A nagy internetes portálok többnyire partnerkapcsolatban állnak tartalom- és/vagy információszolgáltatókkal, ami lehetővé teszi a portálokban különféle specifikus információkhoz való hozzáférést valamely kategóriában (pl. egészségügy, pénzügy, sport, utazás, játékok, zene, testedzés). Általános eset, hogy a portálon keresztül elérhető más webhelyeket ezekben a speciális kategóriákban szervezik, annak érdekében, hogy a használó érdeklődési körének megfelelő információhoz jusson. Számos portál távközlési szolgáltatásokat is nyújt, mint e-mail, üzenetközvetítő táblák, csevegővonalak, fórumok és hírcsoport-szolgáltatás. Mivel az e-mail az internet egyik legnépszerűbb válfaja, ennek révén a portál gyakori ismételt látogatásokra számíthat a használóktól, ezzel is elősegítve egy adott portálhoz kapcsolódó használói közösség megteremtését.

A kereskedelmi jellegű portálok fennmaradásuk érdekében kereskedelmi tranzakciók lebonyolítására, pl. elektronikus vásárlásban teszik érdekeltté látogatóikat. Egy-egy portálra jellemző tulajdonságok tehát: a tartalom, a távközlési lehetőségek, a használói közösség és a kereskedelmi alkalmazások. Ezek mind nagyon értékesek a használóknak, de a portálok ezeken kívül is jelentős erőt képviselnek. A hirdetési és reklámpiac hamar felismerte a portálok hatalmát, amikor ezek a fogyasztókat meghatározott termékek felé terelik anélkül, hogy a fogyasztók tudatában lennének a válogatási folyamatnak.

A portálok típusai

Tulajdonképpen valamennyi webhely potenciális portál, mivel ugrópontokat kínál más webhelyekhez, tehát úgy tekinthető, mint egy bejárat más forrásokhoz. Viszont azok a helyek lesznek a legnagyobb befolyással az internethasználókra, amelyek a használóval az első érintkezési pont státusával büszkélkedhetnek, és a legtöbb használó ezeket fogja felkeresni mint kulcsportált. Egy portál kezelésének három előnye van:

- Erős láthatóság a kibertérben, ami csúcstechnikájú képekkel kapcsolatos.
- Fogyasztói közösségek megteremtése, amelyek azonosulnak a portállal.
- Stratégiai szövetségek közben tartása azokkal a partnerekkel, amelyeknek a webhelyére egy ugrópont rámutat; a kölcsönös ugrópontok együttműködési megállapodásokhoz vezethetnek.

A portálokat céljaik alapján általában három jelentős kategóriába oszthatjuk: a fogyasztóra és a kereskedelemre irányuló portálok, egy belső fókuszponttal rendelkező portálok, és a nyilvános szolgáltatásokra irányuló portálok. Mivel ezeket különböző szervezetek és szakmai csoportok működtetik, a portálok közötti interfészeket a tartalom- és információszolgáltatók könnyen eltéveszthetik, ami súlyos következményekkel járhat a felhasználói közösségekben. Ezért pontosítani kell a portálok típusait. A következő hét típust lehet megkülönböztetni.

1. A *keresőgépek*, mint a Yahoo, az Excite és az Altavista úgy működnek, mint portálok, amelyeken át a használókat válogatott, olykor értékelt webhelyekre irányítják. Ezek a portálok érték-növelt szolgáltatásokat is teljesítenek, pl. szakmai és egyéb mutatókat, keresőrendszereket, híreket és más webhelyekhez ugrópontokat tartalmaznak.

2. Az olyan *internetszolgáltatók*, mint a Tesco kereskedelmi vállalat és az AOL online szolgáltató honlapjai alapértelmezésben ugyancsak portálokká váltak, mert az ő webhelyük az, amelyen át a fogyasztó belép a webbe. Ezeknek a portáloknak kereskedelmi elkötelezettségük és funkciójuk van.
3. *Vertikális* vagy *specifikus* portálok, amelyeket meghatározott használói csoportoknak szántak. A csoportokat szakmai érdeklődésük vagy egy meghatározott szervezettel való kapcsolatuk szerint lehet definiálni. Másokat kiadók vagy online keresőszolgáltatások szerint szerveztek. Például a jól ismert Ei Engineering Village a mérnököknek egy sor indexelt és értékelt információforráshoz nyújt hozzáférést, ugrópontokat releváns webhelyekhez és elérési információkat szakemberekhez.
4. A téma szerinti *kapuátjárók* a vertikális portálok fontos típusai. Ezeket költségvetési forrásokból vagy fenntartó közösségek finanszírozzák. Pl.: SOSIG a társadalomtudományok területén, EEVL a műszaki tudományok területén, biz/ed az üzleti élet és a közgazdaságtan területén. Ezek a témára orientált kapuátjárók jelenleg bővítés alatt állnak, kiterjesztik nagyobb témakörökre és olyan területekre is, hogy az egyetemi közösségeken kívül más szakmai csoportok is használhassák.
5. Az *intelligens ügynökök webhelyei* („bot”-ok). Tipikusan ilyen hely a vásárlói bot: egy fogyasztó beviszi a portálba azt a terméket, amit keres, a bot „felkeres” egy sor elektronikus kereskedést, ahol a termék esetleg megtalálható, és a keresés eredményét rendezve, szerkesztve a használónak találatlistaként megadja, módot adva az összehasonlításra. Az ilyen intelligens ügynökök az elektronikus kereskedések portáljaként működnek.
6. Egy szervezeten belül az *intranet* portálok használhatók különféle célokra: keresőszolgáltatásra, szervezett mutatók, jegyzékek, névsorok szolgáltatására, releváns hírek szolgáltatására, és ugrópontok biztosítására releváns webhelyekhez. Ezek a tudásmenedzsment fontos eszközei.
7. Az *extranet* portálokat is egy szervezet készíti és üzemelteti, azzal a céllal, hogy a szervezeten kívüli használók hozzáférhessenek a szervezet bizonyos adatbázisaihoz. Az ilyen portálokat meghatározott ügyfelek vagy szállítók, vagy mások kereshetik fel, akik a szervezettel kapcsolatban állnak.

A portálok hatalma

A portáltulajdonosoknak az online kommunikációs láncban megkülönböztetett, előnyös helyzetük van. Ez az előny azokkal szemben érvényesül, akik az internetbe való belépésre használják, vagy akik arra, hogy ugrópontokat találjanak más webhelyekhez. A portáltulajdonosoknak nemcsak arra van lehetőségük, hogy befolyásolják azokat a webhelyeket, amelyeket a használók rajtuk keresztül keresnek fel, hanem ismereteket gyűjthetnek a fogyasztók választási szokásairól, keresési útvonalairól és érdeklődési körükről. Ez lehetővé teszi számukra, hogy használói közösségük egyfajta profilját kialakítsák, amely nem általános demográfiai adatokon alapul, hanem a fogyasztói szokásokkal, viselkedéssel kapcsolatos. A jövő technológiája lehetővé teszi, hogy a fogyasztó által követett keresési útvonalat feljegyezze és értékelje, s így személyre szóló használói profilt alakítson ki a portált üzemeltető részére. Ezek a profilok segítik a fogyasztót az általa érdekelt termékek információinak azonosításában, de legfőképpen hatalmat kölcsönöznek a portáltulajdonosnak.

Az elmúlt években különféle szervezetek foglalkoztak portálok fejlesztésével. Indítékaik változóak, kezdve egy használói közösség kialakításától a jó piaci helyzet megteremtéséig. A nyilvános szektor növekvő piacosodásával és az állandó vevőkör kialakításának trendjével ezek az indítékok közelnek egymáshoz. A támogatók közötti megállapodások és szövetségek központi szerepet töltenek majd be azoknak a portáloknak a fejlesztésében, amelyek az egyetemi, kutatóintézeti és szakmai közösségeknek biztosítanak hozzáférést számukra releváns információkhoz. Ha a fogyasztók és az információhasználók megbíznak a portálokban, mint olyan eszközökben, amelyek a tudás útvesztőjén – az interneten – keresztül utat mutatnak nekik, meg kell ismerkedniük a különböző típusú portálokkal, és azokkal a tényezőkkel, amelyek befolyásolják azoknak az információknak a minőségét, természetét és körét, amelyek eléréséhez a portál segíti őket.

/ROWLEY, Jennifer: Portal power. = ASLIB Managing Information, 7. köt. 1. sz. 2000. p. 63–64./

(Roboz Péter)

Az Európai Unió kísérleti programja az Orosz Állami Könyvtár információs rendszerének létrehozására

A TACIS (*Technical Assistance to the Commonwealth of Independent States and Mongolia*) EU-program célja segítségnyújtás a Független Államok Közössége és Mongólia számára, ezen belül az egyik fő feladat az Orosz Állami Könyvtár (OÁK) információs rendszerének kialakítása.

Az OÁK 42 milliós állományával Európa legnagyobb, és a világ második legnagyobb könyvtára. A könyvnyomtatás feltalálásától kezdődően 247 élő és holt nyelven tartalmaz dokumentumokat, köztük gazdag kéziratgyűjteményt. A könyvtár befogadott számos magángyűjteményt és archívumot is. A gazdag állományról a könyvtár honlapja tájékoztat (<http://www.rsl.ru>).

A könyvtár Rumjancev gróf, birodalmi kancellár magángyűjteményéből alakult ki, aki azt az orosz népnek adományozta. A könyvtár, levéltár és múzeum 1831-ben nyílt meg a gróf szentpétervári házában, és 1861-ben került át Moszkvába. 1918-ban, amikor Moszkva lett a főváros, az ország legfontosabb könyvtára lett. 1925-ben nevezték el

V. I. Leninről, és akkor kapta az össz-szövetségi nemzeti könyvtári státust. 1992-ben a könyvtár neve *Orosz Állami Könyvtár*ra változott, nemzeti könyvtári feladatait azóta a szentpétervári orosz nemzeti könyvtárral közösen látja el.

A könyvtár a kezdettől fogva megkapja az orosz kiadványok köteles példányait, a Szovjetunió időszakában más szovjet tagállamok kiadványiból is részesült. Éves gyarapodása – a bel- és külföldi kiadványokat egyaránt figyelembe véve – 500 ezer egység.

Az OÁK nemzeti könyvtári funkciói mellett óriási közkönyvtárként is működik. Emellett használói körébe tartoznak a kormányzat, a parlament és a moszkvai hatóságok is. Jelenleg 200 ezer olvasót tartanak nyilván, akik közül sokan felsőoktatási intézmények hallgatói. Naponta kb. kétszázán iratkoznak be. A napi olvasói forgalom gyakran eléri az ötezer látogatót, a 22 olvasóteremben mintegy 30 ezer dokumentumot vesznek kézbe. A könyvtárat 18. életévének betöltése után bárki